

Indsigtsrapport #1: Igangværende plantebaserede projekter i Danmark og udækkede behov

Af Katrine Ejlerskov & Daniel Barrera Madsen

Plantebaseret Videnscenter, juli 2023

Plantebaseret Videnscenter har udgivet et overblik over projekter og aktiviteter af relevans for den plantebaserede omstilling 2023, som kan tilgås her:

<https://plantebaseretvidenscenter.dk/projekter/>.

Dette indsigtsrapport opsummerer fordelingen af midler i 2023 og giver Plantebaseret Videnscenters vurdering af, hvilke indsatsstyper der er underprioriteret, og hvor der er udækkede behov, når vi skal lykkes med at løfte den plantebaserede sektor hurtigt og med succes.

Fordeling af midler 2023

Med forbehold for at vi har lavet nogle grove estimater for 2023-beløb på de flerårige bevillinger og i enkelte tilfælde mangler oplysninger om projektbevillingsstørrelser, er den samlede bevillingsstørrelse på tværs af fonde og puljer i 2023 (ekskl. EU-midler) lidt over 100 mio. kr. (estimat 112.733.880 kr.).

Af Figur 1 (s. 2) fremgår det, at den største andel (37 % af midlerne) går til forarbejdning, ingredienser, produktudvikling og analyser af råvarernes ernæring. Det er en kategori, der er støttet af et bredt udsnit af fonde, heraf nogle fonde der giver meget store, flerårige bevillinger (Novo Nordisk Fonden, The Challenge Programme 2021, Innovationsfonden, Danmarks Frie Forskningsfond og GUDP). Knap 8 % af midlerne gik til iværksætteri, vækst og fremme af eksportmarkederne for virksomheder med plantebaserede produkter, og 1,4 % af midlerne er gået til netværk og markedsanalyser.

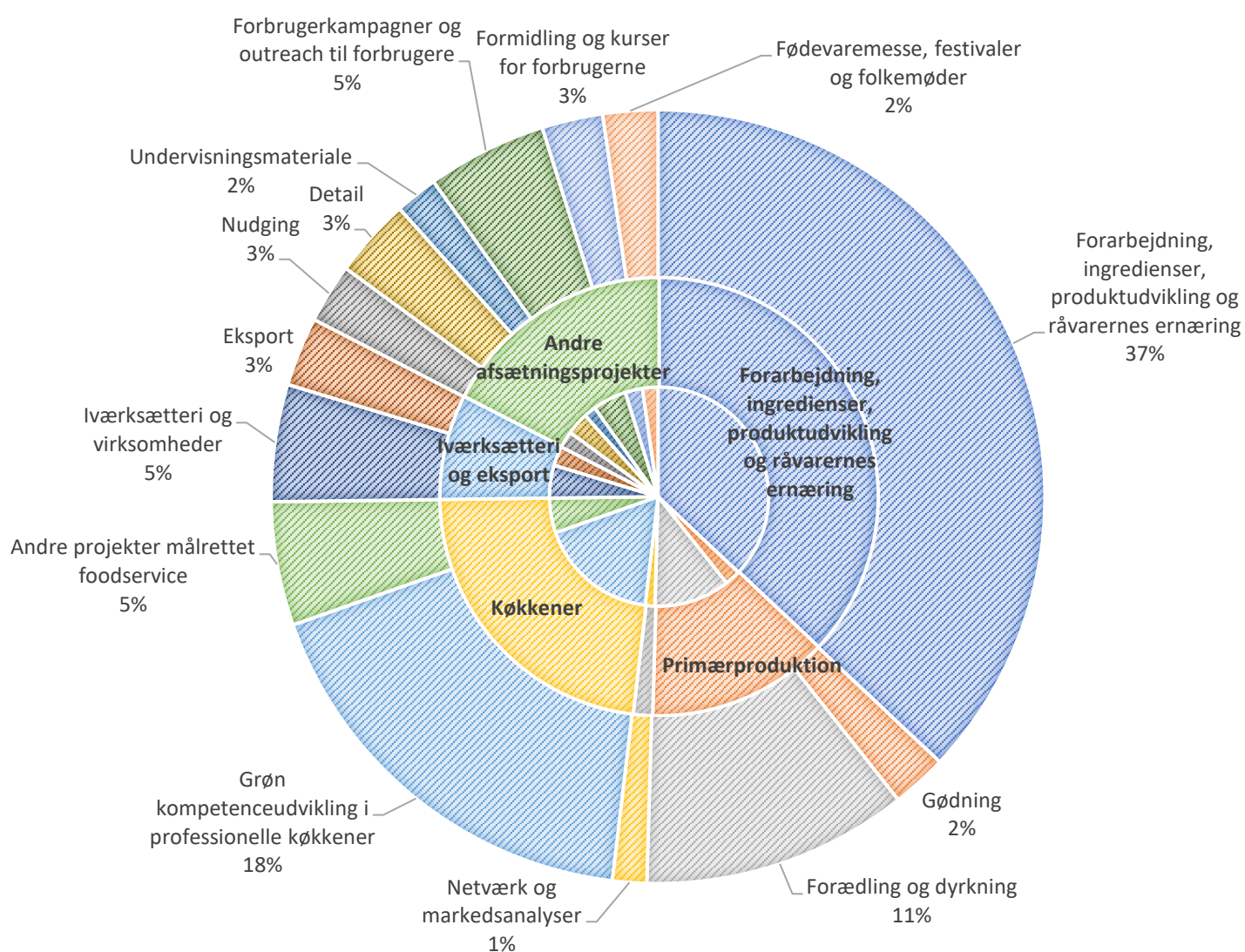
13 % af midlerne er gået til primærproduktion af planter til fødevarer (landbrugsproduktion, dyrkning og sorter). Her er medtaget projekter og afgrøder, der er vurderet særligt relevante for den plantebaserede omstilling: bælgfrugter, boghvede, quinoa, nødder, samt frugt og grønt. Dyrkningsforsøg med f.eks. kartofler og korn indgår således ikke i denne analyse.

På afsætningssiden går 23 % af midlerne til køkkenomlægning og kompetenceløft i de professionelle køkkener, godt hjulpet på vej af Puljen for Køkkenomlægning til økologi og flere planter under Fonden for Økologisk Landbrug,

De andre kategorier for afsætningsfremme rettet imod forbrugerne løb op på 17 % af midlerne, og midlerne stammer primært fra Puljen for Plantebaserede Fødevarer under Fonden for Økologisk Landbrug. I Figur 1 er de forbrugerrettede projekter inddelt i mere

beskrivende underkategorier. En kort beskrivelse af alle projekterne kan læses i overbliksdokumentet over projekter og aktiviteter af relevans for den plantebaserede omstilling 2023: <https://plantebaseretvidenscenter.dk/projekter/>.

ESTIMAT OVER FORDELING AF MIDLER I 2023, EKSKL. EU-MIDLER

Figur 1: Baseret på projektbevillinger, der er oplyst i 'Overblik over projekter og aktiviteter i 2023', som er online tilgængelig her: <https://plantebaseretvidenscenter.dk/projekter/>

Underprioriterede indsatsstyper

Der er bred enighed om, at den største udfordring for det plantebaserede marked i Danmark ligger på efterspørgselssiden (forbrugere og afsætningskanaler). Kommer der først rigtig gang i afsætningen af de plantebaserede fødevarer, kan det godt være, at en del af efterspørgslen må suppleres ved import til en start, men det vil hurtigt medføre investeringer og udvikling af det danske marked. Massiv investering i dyrkning, forarbejdning og produktudvikling uden et samtidigt massivt fokus på afsætning, risikerer at have en meget lille effekt på afsætningen, hvis ikke der bliver investeret tilstrækkeligt i at modne aftagermarkedet. Sat på spidsen – det kan godt være, at man udvikler den perfekte plantebøf med den rette smag, konsistens og ernæring, eller de helt rette danske sorter af bælgfrugter, men hvis forbrugerne ikke er klar til at aftage råvarerne og produkterne, eller hvis de madprofessionelle ikke har fået et kompetenceløft i de grønne retter, så er forretningspotentialitet begrænset.

Derfor er det en stor styrke, at 23 % af midlerne i 2023 er gået til køkkenomlægning og kompetenceløft af de professionelle køkkener, som i den grad kan fungere som motor for afsætning af flere plantebaserede fødevarer og en normalisering af grønnere mad hos danskerne.

Ser vi på de øvrige afsætningsprojekter, så er de meget forskellige af type. Set i forhold til potentielle effekter udmærker nudging og adfærdsdesign sig ved at være meget lovende som metoder til at få flere forbrugere til at vælge grønne måltider og produkter. Imidlertid er det kun ca. 3 % af fondsmidlerne, der er givet til denne type projekter. Ligeledes er kun 3 % af midlerne tildelt projekter indenfor detailhandlen, selvom detailhandlen i den grad er en arena, der kunne gøre mere for at hjælpe kunderne til en grønnere indkøbskurv. Her kan man selvfølgelig diskutere, om det skal løftes af fondsmidler eller af branchen selv, men projekter der arbejder med detailhandlen – om det er inspiration, kompetenceløft eller tests i detail – kan være med til at præge udviklingen.

Der er bevilget 2 % af de samlede midler til undervisningsmaterialer og -aktiviteter til børn og unge, hvilket også lyder lavt ift. vigtigheden i at få forbrugerne til at forstå vigtigheden af den plantebaserede og økologiske omstilling i vores fødevarerforbrug. I det hele taget ser vi i Plantebaseret Videnscenter et behov for et øget fokus på den plantebaserede omstilling ikke bare i folkeskolen og ungdomsuddannelser, men også på fagskoler (f.eks. landbrugsskoler, kokkeuddannelser, ernæringsuddannelser) og i uddannelserne indenfor relevante sektorer som f.eks. detailhandlens egne uddannelser og uddannelser inden for finans/banksektoren.

Særlige behov ift. at styrke værdikæden i Danmark

Der er flere netværk og initiativer, der arbejder på en styrkelse af værdikæden i Danmark, der er finansieret af industrien selv (Tabel 1, <https://plantebaseretvidenscenter.dk/projekter/>). Dertil kommer sammenslutninger af landmænd, f.eks. FoodsBornholm (<https://www.foodsbornholm.dk/>) og MULD

(<https://muldollandfalster.dk/>), som går sammen om at dyrke bl.a. bælgfrugter til konsum. Flere af de listede EU-projekter går ud på at styrke de plantebaserede værdikæder og ændre det nuværende fødevarer-system i forskellige europæiske lande. Hverken brancheinitiativerne, sammenslutninger eller EU-projekter indgår i figur 1.

De første led i værdikæden, sortsudvikling, dyrkningserfaring m.m. er udfordret af, at der stadig mangler erfaringer med dyrkning, f.eks. samdyrkning; og der mangler tilstrækkelige mængder såsæd af gamle og nye sorter. Landbrugets fonde giver til en del projekter inden for dette, men kunne godt have et større fokus på planter til konsum.

Det er et problem, at der mangler maskineri til sortering, oprensning, afskalning, melproduktion og fraktionering på dansk jord. Det udfordrer logistikken og er med til at fordyre processen og derved de råvarer, der skal sælges til fødevarer. Dette område vil, i takt med at afsætningen øges blandt forbrugere, fødevarer-virksomheder og professionelle køkkener, tiltrække flere private investeringer og måske nogle sammenslutninger for indkøb af dyrt maskineri. I mellemtiden kunne det være relevant med en støtteordning til maskinindkøb, og fondsmidler der kan understøtte logistiske udfordringer for f.eks. bælgfrugter til konsum. Der er pt. få muligheder for at søge medfinansiering til maskineri til storskalaproduktion.

Derudover er der stadig nogen tøven ift. kontrakter og sikkerhed for afsætning, som får nogle landmænd til at holde sig tilbage, trods interesse i at dyrke planteafgrøder. Her forventer vi, at flere store aktører vil begynde at udvise mod og vilje til at indgå kontrakter med landmændene, som det f.eks. ses i Odense Kommune, der primært bruger lokale bælgfrugter i deres offentlige køkkener.

Forskning, ingrediens- og produktudvikling af plantebaserede fødevarer skal også løftes massivt de kommende år. Noget af denne produktudvikling kunne være inden for mild forarbejdning af flere convenienceprodukter, såsom udblødte, forkogte eller frosne spiseklare bælgfrugter, samt mel af forskellige typer bælgfrugter. Figur 1 viste, at området i 2023 fik tildelt ca. 37 % af fondsmidlerne. Dertil har Novo Nordisk Fonden i foråret 2023 annonceret et nyt program Plant2Food, der specifikt støtter forskning i og innovation af plantebaserede fødevarer.

Fordelingen af midler – animalsk vs. planter

De ca. 112 mio. kr. der blev uddelt af fondsmidler i 2023 er med til at skubbe udviklingen i gang, men det er langt fra nok, jf. AgriFoodTures vurdering af at der skal investeres i hvert fald 600 mio. kr. offentlige midler årligt i at udvikle det plantebaserede fødevarerhverv i Danmark¹. Ligeledes har fordelingen af fondsmidler fået stor kritik de seneste år, da der stadig gives uforholdsmæssigt mange midler til den animalske industri både fra de danske produktionsafgiftsfonde og af EU-midler.

¹ <https://www.ft.dk/samling/20222/almdel/mof/bilag/82/2651913.pdf>, slide 23